ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การผลิตสารสตีวิโอไซด์โดยการเพาะเลี้ยงหญ้าหวานในเครื่องปฏิกรณ์ชีวภาพ

ผู้เขียน นางสาวมัทนียา วังประภา

ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ชีววิทยา)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อ. ดร. ศรีสุลักษณ์ ธีรานุพัฒนา

บทคัดย่อ

นำปลายยอดหญ้าหวาน (*Stevia rebaudiana* Bertoni) ขนาด 1.5 ซม มาฟอกฆ่าเชื้อด้วยแอลกอฮอล์ 70 % เป็นเวลา 1 นาทีตามด้วยสารปฏิชีวนะ bactrim 0.4 % เป็นเวลา 25 นาที สารกำจัดเชื้อราคาร์เบนดาซิม 0.2 % เป็นเวลา 10 นาที จากนั้นแช่ใน clorox 15% เป็นเวลา 15 นาทีและ clorox 5% เป็นเวลา 10 นาที ตามลำดับ และแช่ใน citric acid 0.01% เป็นเวลา 3 นาที

นำยอดและใบอ่อนหญ้าหวานที่เพาะเลี้ยงในสภาพปลอดเชื้อมาเลี้ยงบนอาหารวุ้นสูตร MS ที่เติมสารควบคุมการเจริญเติบโต BA ร่วมกับ NAA ความเข้มข้นอย่างละ 0, 0.5, 1 และ 2 มก/ล รวม 16 ชุดความเข้มข้น โดยเลี้ยงยอดในสภาพมีแสง 16 ชม/วัน สำหรับใบแยกเลี้ยงในสภาพมีแสง 16 ชม/วัน และสภาพมืดตลอดเวลาเป็นเวลา 8 สัปดาห์ พบว่าอาหารสูตร MS ที่เติม BA 1 มก/ล สามารถชักนำให้เกิด multiple shoots ได้โดยมีจำนวนยอดเฉลี่ยสูงสุด 4.5 ยอด/ชิ้นเนื้อเยื่อ ส่วนยอดที่เลี้ยงในอาหารที่มี NAA 2 มก/ล จะให้ยอดที่มีจำนวนรากเฉลี่ยสูงสุด 11 ราก/ชิ้นเนื้อเยื่อ การเพาะเลี้ยงใบพบว่าใบอ่อนที่เลี้ยงบนอาหารวุ้นสูตร MS ที่เติม BA และ NAA ความเข้มข้นอย่างละ 2 มก/ล ทั้งในสภาพมีแสงและสภาพมืดให้ปริมาณแคลลัสสูงสุด

การสกัดสาร stevioside จากชิ้นส่วนพืชต่าง ๆ 6 ตัวอย่างคือ ยอดและรากจากธรรมชาติและจากการเพาะเลี้ยงในสภาพปลอดเชื้อรวมทั้งแคลลัสด้วยเทคนิค HPTLC (High Performance Thin Layer

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

Chromatography) พบว่ามีสาร stevioside ในเนื้อเยื่อยอดจากธรรมชาติและรากจากการเพาะเลี้ยงในสภาพปลอดเชื้อในปริมาณ 0.0188 และ 0.0012 กรัม/กรัมน้ำหนักแห้งตามลำดับ

การเพาะเลี้ยงยอดและยอดที่ชักนำให้เกิดรากแล้วในอาหารเหลวสูตร MS ที่เติม sodium acetate ความเข้มข้น 0, 0.1 และ 0.2 มก/ล ในสภาพมีแสง 16 ชม/วันเป็นเวลา 4 สัปดาห์พบว่ายอดและยอดที่ชักนำให้เกิดรากแล้วที่เลี้ยงในอาหารเหลวสูตร MS ที่เติม sodium acetate 0.1 มก/ล มีการสะสมของสาร stevioside ปริมาณมากที่สุดคือ 0.0039 และ 0.0054 กรัม/กรัมน้ำหนักแห้งตามลำดับ

การเพาะเลี้ยงยอดและยอดที่ชักนำให้เกิดรากแล้วใน stirred tank bioreactor ที่มีอาหารเหลวสูตร MS ที่เติม sodium acetate 0.1 มก/ล ปริมาณ 3 ลิตร ในสภาพมีแสง 16 ชม/วันเป็นเวลา 4 สัปดาห์ พบว่ามีสาร stevioside ในเนื้อเยื่อยอดเท่านั้นคือ 0.0043 กรัม/กรัมน้ำหนักแห้งและไม่พบการสะสมของสาร stevioside ในเนื้อเยื่อยอดที่ชักนำให้เกิดรากแล้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title Stevioside Production by Cultured Stevia in Bioreactor

Author MS. Mattaneeya Wangprapa

Degree Master of Science (Biology)

Thesis Advisor Lect. Dr. Srisulak Dheeranupattana

Abstract

Shoot tips of *Stevia rebaudiana* Bertoni were surfaced sterlized by immersed in 70% alcohol for 1 min then soaks in 0.4% bactrim for 25 minutes, 0.2% carbendazim for 10 minutes, 15% clorox for 15 minutes, 5% clorox for 10 minutes, respectively, and dipped in 0.01% citric acid for 3 minutes.

Shoots and leaves of *in vitro* plants were cultured on MS media supplemented with 16 factorial combinations of BA and NAA (0, 0.5, 1 and 2 mg/l) for 8 weeks. Shoot cultures were kept under fiuoresen light condition for 16 hours per day. Leave cultures were separated into 2 groups. The first group was kept under light for 16 hours and the second group was kept under dark condition all the time. Multiple shoot formation averaged of 4.5 shoots/explant occurred after 3 weeks of shoot culture on MS medium with 1 mg/l BA. The medium with 2 mg/l NAA could induce root formation with the highest average number of 11 roots/explant. The highest amount of calli were induced after culturing of *in vitro* leaves on MS media with 2 mg/l BA and 2 mg/l NAA under both light and dark conditions.

Analysis of stevioside production in natural shoots and roots, *in vitro* shoots and roots and calli using HPTLC (High Performance Thin Layer Chromatography) . It was found that the natural shoots and the *in vitro* roots contained 0.0188 and 0.0012 g/g dry weight of stevioside, respectively.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

Shoots and rooted-shoots were cultured in liquid MS medium supplemented with sodium acetate 0, 0.1 and 0.2 mg/l under 16 houra/day of light for 4 weeks. It showed that the medium with 0.1 mg/l sodium acetate induced the highest content of stevioside in the both shoot and rooted-shoot cultures (0.0039 and 0.0054 g/g dry weight, respectively).

Shoots and rooted-shoots were cultivated in stirred tank bioreactor with liquid MS medium supplemented with 0.1 mg/l sodium acetate (3 L) for 4 weeks under 16 hours/day of light for 4 weeks. It showed that only shoot culture had stevioside (0.0043 g/g dry weight), but there was no stevioside in rooted-shoot culture.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved